

A Comparative Analysis of Personality Traits in Elite Iranian Chess Coaches and Referees Based on the Five-Factor Model and a Psychological Talent-Identification Approach

Tooba Hassannezhad Salami¹ , Hossein Soltani^{1,2}

1. Department of Sport Psychology, ToH.C., Islamic Azad University, Torbat Heydarieh, Iran.

2. Corresponding Author, Department of Sport Psychology, Ma.C., Islamic Azad University, Mashhad, Iran

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 29 November 2025

Received in revised form 29 December 2025

Accepted 19 April 2026

Available online 22 June 2026

Keywords:

Chess; Personality Traits; Five-Factor Model; Coaches & Referees.

ABSTRACT

Objective: This study aimed to compare the personality traits of elite Iranian chess coaches and referees based on the Five-Factor Model of Personality. Given the cognitively demanding nature of chess and the influential roles of coaches and referees, understanding potential personality differences can support more informed selection, training, and professional development.

Methods: A descriptive-comparative survey design was employed. The statistical population included all elite chess coaches and referees in Iran in 2024. A total of 133 participants were selected through convenience sampling. Data were collected electronically using Goldberg's 50-item Big Five Personality Inventory. The Kolmogorov-Smirnov test assessed data normality. One-way ANOVA was used for normally distributed variables, while the Kruskal-Wallis test was applied for non-normal variables. Analyses were conducted using SPSS 26 with a significance level of $p < 0.05$.

Results: No significant differences were observed between coaches and referees in Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, or Openness to Experience ($p > 0.05$). However, referees demonstrated significantly higher Emotional Stability ($p < 0.05$), indicating greater capacity for emotional regulation, composure, and stress tolerance under competitive pressure.

Conclusion: The findings indicate a high degree of similarity between the two groups across most personality domains, with Emotional Stability emerging as the primary distinguishing trait. This result underscores the specific psychological demands associated with officiating in chess and emphasizes the importance of emotional regulation in effectively performing the referee role at elite levels.

Cite this article: Hassannezhad Salami, T., Soltani, H. A Comparative Analysis of Personality Traits in Elite Iranian Chess Coaches and Referees Based on the Five-Factor Model and a Psychological Talent-Identification Approach. *Functional Research in Sport Psychology*, 2026;3(2):96-109. [10.22091/frs.2026.14720.1133](https://doi.org/10.22091/frs.2026.14720.1133)

© The Author(s).

DOI: [10.22091/frs.2026.14720.1133](https://doi.org/10.22091/frs.2026.14720.1133)

Publisher: University of Qom.

Extended Abstract

Introduction

Personality and psychological characteristics are fundamental determinants of behavioral, emotional, and cognitive patterns in sport, strongly influencing performance, decision-making, and adaptation (1, 2). In cognitively driven sports such as chess, skills like strategic thinking, emotional regulation, sustained attention, and rapid information processing are directly linked to success (3). Chess demands continuous decision-making under pressure, tolerance of failure, and efficient use of cognitive resources (4). However, research has focused mainly on players, while coaches and referees have received far less attention. The Five-Factor Model—Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, Neuroticism/Emotional Stability, and Openness to Experience—is the most validated framework for predicting sport performance, leadership, and stress management (1). Personality traits shape coaching style, instructional strategies, and communication patterns (5, 6). Referees, meanwhile, must maintain fairness and order while facing emotionally charged situations, interpersonal tensions, protests, and time pressure (7, 8). Yet research on referees has largely addressed stress, mental health, and abuse rather than personality comparisons (9, 10). Similarly, chess personality research has concentrated almost exclusively on players, with no comparative studies of coaches and referees within the Five-Factor framework (13, 14). This gap is especially notable in Iran, where chess has grown significantly but systematic analysis of elite coaches' and referees' personality traits remains scarce. Therefore, this study addresses an important gap by systematically comparing the

personality traits of elite Iranian chess coaches and referees based on the Five-Factor Model. By clarifying similarities and differences between these groups, the research contributes to a more nuanced understanding of role-specific psychological characteristics in elite chess and provides a scientific foundation for professional development, psychological interventions, enhanced training, and evidence-based human resource selection.

Methods

Research Design: This study was conducted to provide a comparative analysis of the personality traits of elite Iranian chess coaches and referees based on the Five-Factor Model of Personality. In terms of purpose, the study falls within applied research, and methodologically, it was designed as a descriptive-comparative survey.

Population: The statistical population consisted of all elite chess coaches and referees in Iran in 2024. Elite status was determined according to the certification categories of the Chess Federation of the Islamic Republic of Iran, including national and international titles.

Sample and Sampling Procedure: The sample included 133 elite chess professionals selected through convenience and purposive sampling. The sample comprised 38 coaches (Grandmaster, International Master, FIDE Trainer, and National Coach levels) and 95 referees (International Arbiter, FIDE Arbiter, and National Arbiter levels). The study sample was identified in cooperation with the Iranian Chess Federation and included elite chess coaches and referees officially registered with the Federation, some residing inside Iran and others abroad. Data were collected through an online questionnaire distributed to all eligible participants. Prior to completing the main questionnaire,

participants responded to brief self-report screening questions regarding the presence of severe psychological disorders or cognitive impairments. Only individuals who reported no such conditions proceeded to the main survey. No standardized clinical diagnostic tools were used; therefore, inclusion and exclusion were determined based on self-report, which should be considered a methodological limitation of the study.

Data Collection Instruments: Two standardized instruments were used: (1) Demographic Questionnaire recording participants' role, official rating, province of activity, age, and gender; (2) Goldberg's 50-Item Big Five Personality Inventory (1999), a five-point Likert scale instrument measuring Extraversion (E), Agreeableness (A), Conscientiousness (C), Emotional Stability (ES), and Openness to Experience (O), with ten items per dimension. Reverse-scored items were coded according to the original instructions. Validity and reliability were confirmed in previous Persian studies, with Cronbach's alpha coefficients ranging from 0.77 to 0.88.

Procedure: An official cooperation letter was issued by Islamic Azad University, Torbat Heydarieh Branch, to the national federation and 32 provincial chess committees. After obtaining the lists of elite coaches and referees, the questionnaires were distributed electronically via the Avalform platform and national messaging applications. Data collection was conducted entirely online.

Data Analysis: The Kolmogorov–Smirnov test assessed normality of distribution. Levene's test examined homogeneity of variances. One-way parametric ANOVA was used for variables meeting both assumptions, while the nonparametric Kruskal–Wallis test was employed for variables violating normality or variance homogeneity. All statistical tests were conducted in SPSS

version 26, with significance at $p < 0.05$.

Results

The study sample consisted of 133 elite chess professionals, including 43 coaches and 90 referees. In both groups, males outnumbered females (38 male coaches; 62 male referees). Most coaches held a rating of 1501 or higher, whereas the majority of referees were rated 1500 or below. Coaches were primarily distributed across Grandmaster/International Master, FIDE, and National levels, while referees were represented at International Arbiter, FIDE Arbiter, and National Arbiter levels. The highest frequency in both groups was in the 31–50 years age category.

The Kolmogorov–Smirnov test indicated that Extraversion data were normally distributed, and Levene's test confirmed homogeneity of variances; thus, one-way ANOVA was used. For Agreeableness, Conscientiousness, Emotional Stability, and Openness to Experience, significance levels were less than 0.05, indicating non-normal distributions; therefore, the Kruskal–Wallis test was used.

Extraversion: No significant difference ($F = 0.057$, $p = 0.812$; $\eta^2 \approx 0.000$). Coaches: $M = 31.20$, $SD = 3.93$; Referees: $M = 31.05$, $SD = 3.25$.

Agreeableness: No significant difference ($K^2 = 0.647$, $p = 0.421$; $r \approx 0.07$).

Conscientiousness: No significant difference ($K^2 = 3.461$, $p = 0.063$; $r \approx 0.16$), though referees showed higher mean ranks.

Emotional Stability: Significant difference ($K^2 = 4.464$, $p = 0.035$; $r \approx 0.18$). Referees demonstrated higher Emotional Stability than coaches.

Openness to Experience: No significant difference ($K^2 = 2.576$, $p = 0.108$; $r \approx 0.14$). Overall, Emotional Stability was the only trait significantly differentiating the two groups.

Discussion

Theoretically, personality similarities between elite chess coaches and referees reflect shared cognitive demands, while differences appear mainly in stress regulation and decision-making under pressure. The absence of differences in Extraversion indicates this trait does not differentiate chess roles, which rely on attention, analytical processing, and executive control rather than interpersonal stimulation (3). Chess experts tend to show introverted, cognitively oriented profiles (13, 14), and Extraversion has limited explanatory power in executive-function domains (15).

The lack of differences in Agreeableness may reflect chess's rule-based structure, where both roles demand professionalism and impartiality, making Agreeableness more situational than dispositional (16). Officiating research identifies emotional regulation—not interpersonal warmth—as a stronger predictor of referee performance (17), aligning with Guillén and Feltz (2011), who found Emotional Stability to be the primary predictor (17), and Leis and Lautenbach (2020), who reported emotional control outweighs Agreeableness (18).

Conscientiousness findings support profile convergence: coaches scored slightly higher but not significantly, as chess coaching involves cognitive structuring rather than physical training management (5, 19). MacNamara and Collins (2015) similarly argued that Conscientiousness is less discriminative in mentally dominated domains (20).

The lack of differences in Openness reflects chess's demands—curiosity, abstract thinking, and tolerance for complexity—with studies showing homogeneous Openness among chess experts regardless of role (13, 21). Thus, Openness is a shared prerequisite rather than a role-specific differentiator.

The key finding is that referees scored

significantly higher in Emotional Stability than coaches. Referees face continuous evaluative pressure, time constraints, conflict, and rapid impartial decisions. Higher Emotional Stability supports attentional control and decision accuracy under stress (22), facilitates emotion regulation and cognitive control (17, 23), and is linked to reduced amygdala reactivity and enhanced prefrontal regulation (15, 24). Overall, while most traits are shared due to common cognitive demands, Emotional Stability uniquely differentiates referees, suggesting it may be a key criterion for referee selection, training, and psychological support in elite chess.

Conclusion

Elite Iranian chess coaches and referees do not differ significantly in most personality traits—Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, and Openness to Experience—suggesting these traits are shaped by the shared cognitive demands of elite chess roles, which rely on sustained attention, analytical processing, and executive control. In contrast, Emotional Stability was the only trait significantly differentiating the two groups, with referees scoring higher than coaches. This highlights the distinct psychological demands of chess officiating—continuous evaluative pressure, time constraints, conflict management, and rapid impartial decision-making—making Emotional Stability a key attribute for referee selection, training, and psychological support.

The main limitations include the cross-sectional design, which limits causal inference, and reliance on self-report measures, which may introduce response bias. The focus on elite Iranian chess professionals may also limit generalizability. Future research should use longitudinal designs and multi-method approaches to

examine personality traits in elite chess contexts further.

Keywords

Chess; Personality Traits; Five-Factor Model; Coaches & Referees

Article Message

Elite Iranian chess coaches and referees show highly similar personality profiles across most Five-Factor domains—Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, and Openness to Experience—reflecting the shared cognitive demands of elite chess. However, Emotional Stability was the sole significant differentiator, with referees scoring higher than coaches. This highlights the distinct psychological demands of chess officiating, including evaluative pressure, time constraints, conflict management, and rapid impartial decision-making. Emotional Stability likely supports attentional control, stress tolerance, and judgment accuracy under pressure. These findings suggest Emotional Stability may serve as a key criterion for referee selection, training, and psychological support, and that both groups may benefit from tailored psychological interventions addressing their role-specific demands.

Author Contributions

Both authors contributed equally to the preparation of this article.

Data Availability Statement

The datasets generated and analyzed during the current study are not publicly available due to ethical restrictions and privacy agreements concerning participant confidentiality. However, the corresponding author will consider reasonable requests for access to the anonymized data upon submission of a methodologically sound proposal.

Acknowledgements

We extend our sincere thanks to all elite chess coaches and referees who participated in this study, including Grandmasters, International Masters, FIDE-certified coaches, and international, FIDE, and national arbiters. We are especially grateful to those participants living abroad whose cooperation—despite distance and professional obligations—significantly supported the completion of this research.

Ethical Considerations

We observed all ethical considerations in accordance with the guidelines of the Ethics Committee and the Vice-Presidency for Research and Technology of Islamic Azad University, Torbat Heydarieh Branch. This article is derived from a Master's thesis in sport psychology, approved by the specialized committee of the Physical Education and Sport Sciences Department under tracking code 162875438 on 2024/01/29.

Funding

This study received no financial support.

Conflict of Interest

The authors declare that there are no conflicts of interest regarding the present study.

تحلیل مقایسه‌ای ویژگی‌های شخصیتی مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران بر اساس مدل پنج‌عاملی و رویکرد روان‌شناختی استعدادیابی

طوبی حسن نژاد سلامی^۱ ID، حسین سلطانی^۲ ID

۱. گروه روان‌شناسی ورزشی، واحد تربیت حیدریه، دانشگاه آزاد اسلامی، تربت حیدریه، ایران.

۲. گروه روان‌شناسی ورزشی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله:	هدف: این مطالعه با هدف مقایسه ویژگی‌های شخصیتی مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران بر اساس مدل پنج‌عاملی شخصیت انجام شد. با توجه به ماهیت شناختی شطرنج و نقش تأثیرگذار مربیان و داوران، درک تفاوت‌های شخصیتی احتمالی می‌تواند از انتخاب، آموزش و توسعه حرفه‌ای آگاهانه‌تر حمایت کند.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۰۸	روش‌ها: طراحی پیمایشی توصیفی-مقایسه‌ای به کار گرفته شد. جامعه آماری شامل تمام مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران در سال ۲۰۲۴ بود. در مجموع ۱۳۳ شرکت‌کننده از طریق نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. داده‌ها به صورت الکترونیکی با استفاده از پرسشنامه ۵۰ گویه‌ای پنج‌عاملی شخصیت گلدبرگ جمع‌آوری شد. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن داده‌ها استفاده شد. برای متغیرهای با توزیع نرمال از تحلیل واریانس یک‌طرفه و برای متغیرهای غیرنرمال از آزمون کروسکال-والیس استفاده شد. تحلیل‌ها با SPSS 26 و سطح معناداری $p > 0.05$ انجام شد.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۰/۰۸	یافته‌ها: تفاوت معناداری بین مربیان و داوران در برون‌گرایی، توافق‌پذیری، وظیفه‌شناسی و گشودگی به تجربه مشاهده نشد ($p < 0.05$). با این حال، داوران ثبات هیجانی به‌طور معناداری بالاتری نشان دادند ($p < 0.05$) که بیانگر ظرفیت بیشتر برای تنظیم هیجانی، خونسردی و تحمل استرس تحت فشار رقابتی است.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۱/۳۰	نتیجه‌گیری: یافته‌ها نشان‌دهنده درجه بالای شباهت بین دو گروه در بیشتر حوزه‌های شخصیتی است، و ثبات هیجانی به عنوان ویژگی متمایزکننده اصلی ظاهر شد. این نتیجه بر تقاضاهای روان‌شناختی خاص مرتبط با داوری در شطرنج تأکید می‌کند و اهمیت تنظیم هیجانی را در ایفای نقش داوری در سطوح نخبه برجسته می‌سازد.
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۰۱	کلیدواژه‌ها: کارکرد اجرایی سرد، مهارت حرکتی باز و بسته، شرایط تحت فشار روانی، ورزشکاران مبتدی.
استناد: حسن نژاد سلامی، طوبی؛ سلطانی، حسین. تحلیل مقایسه‌ای ویژگی‌های شخصیتی مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران بر اساس مدل پنج‌عاملی و رویکرد روان‌شناختی استعدادیابی. مطالعات عملکردی در روانشناسی ورزشی، ۱۴۰۵، ۳ (۲): ۹۶-۱۰۹.	
DOI: 10.22091/frs.2026.14720.1133	
ناشر: دانشگاه قم.	© نویسندگان.

مقدمه

شخصیت و ویژگی‌های روان‌شناختی از عوامل تعیین‌کننده بنیادین در شکل‌دهی به الگوهای رفتاری، هیجانی و شناختی افراد هستند و نقش مهمی در عملکرد، تصمیم‌گیری و سازگاری در محیط‌های ورزشی ایفا می‌کنند. تحقیقات روان‌شناسی ورزشی در دهه‌های اخیر نشان داده است که ویژگی‌های شخصیتی به‌طور معناداری پیش‌بینی می‌کنند که افراد چگونه به فشار رقابتی پاسخ می‌دهند، استرس را مدیریت می‌کنند، تعامل اجتماعی دارند، ثبات هیجانی خود را حفظ می‌کنند و اطلاعات را در طول عملکرد پردازش می‌کنند (۱، ۲). در میان رشته‌های مختلف ورزشی، ورزش‌های شناختی مانند شطرنج جایگاه متمایزی دارند، زیرا مهارت‌هایی مانند تحلیل موقعیتی، تفکر استراتژیک، تنظیم هیجانی، توجه پایدار و پردازش سریع اطلاعات به‌طور مستقیم با موفقیت ورزشی مرتبط هستند (۳).

شطرنج، به عنوان یکی از پیچیده‌ترین ورزش‌های ذهنی، مستلزم تصمیم‌گیری مداوم تحت فشار، ارزیابی سریع موقعیت‌های پویا، تحمل شکست، مدیریت عدم قطعیت و استفاده کارآمد از منابع شناختی است (۴). این ویژگی‌ها اهمیت بررسی ابعاد شخصیتی در این حوزه را افزایش داده است. با این حال، بیشتر تحقیقات موجود عمدتاً بر بازیکنان و عوامل شخصیتی مرتبط با موفقیت آن‌ها متمرکز شده است، در حالی که نقش‌های اساسی مربیان و داوران توجه علمی ساختاریافته کمتری دریافت کرده است.

در ادبیات روان‌شناختی، شخصیت به عنوان الگویی پایدار از هیجانات، افکار و رفتارها تعریف می‌شود که تعیین می‌کند افراد چگونه با محیط خود تعامل می‌کنند و با موقعیت‌های مختلف سازگار می‌شوند (۲). در میان چارچوب‌های نظری، مدل پنج‌عاملی—شامل برون‌گرایی، توافق‌پذیری، وظیفه‌شناسی، روان‌رنجوری/ثبات هیجانی و گشودگی به تجربه—معتبرترین و تجربی‌ترین مدل حمایت‌شده در نظر گرفته می‌شود و شواهد قوی برای پیش‌بینی عملکرد ورزشی، رهبری، انگیزه و مدیریت استرس دارد (۱۹).

تحقیقات در مربیگری ورزشی نشان می‌دهد که ویژگی‌های شخصیتی به‌طور معناداری سبک مربیگری، استراتژی‌های آموزشی، الگوهای ارتباطی و تأثیر مربی بر ورزشکاران را شکل می‌دهند. مربیانی با برون‌گرایی، گشودگی و وظیفه‌شناسی بالاتر معمولاً توانایی قوی‌تری در انگیزه‌بخشی به ورزشکاران، ارائه بازخورد مؤثر، مدیریت شرایط پراسترس و هدایت فرآیندهای یادگیری نشان می‌دهند (۵، ۶). در ورزش‌های شناختی مانند شطرنج، نقش مربیگری حتی پیچیده‌تر می‌شود، زیرا عملکرد شناختی و استراتژیک بازیکنان به‌شدت تحت تأثیر شخصیت، نگرش‌ها و مهارت‌های روان‌شناختی مربی قرار دارد.

در مقابل، داوران شطرنج مسئول حفظ انصاف، نظم و یکپارچگی روان‌شناختی محیط‌های رقابتی هستند. تصمیمات آن‌ها مستقیماً بر نتایج مسابقات، حالات ذهنی بازیکنان و جو رقابتی کلی تأثیر می‌گذارد. داوران به‌طور منظم با موقعیت‌های هیجانی، تنش‌های بین‌فردی، اعتراضات، فشار زمانی و وظایف قضائیتی پیچیده مواجه می‌شوند. بنابراین، ثبات هیجانی، توافق‌پذیری، تحمل استرس، بی‌طرفی و مهارت‌های ارتباطی ویژگی‌های اساسی برای موفقیت در داوری هستند (۷، ۸). با وجود اهمیت آن‌ها، ادبیات نشان می‌دهد که تحقیقات در مورد داوران عمدتاً بر استرس، سلامت روان و تجربیات سوءاستفاده متمرکز شده است تا مقایسه نظام‌مند ویژگی‌های شخصیتی آن‌ها با سایر نقش‌های ورزشی. مرور نظام‌مند مجتهدی و همکاران (۲۰۲۴) در ورزش‌های تیمی نشان می‌دهد که مطالعات اخیر عمدتاً سوءاستفاده و پیامدهای آن را برای حفظ داوران و سلامت روان بررسی کرده‌اند (۹). به‌طور مشابه، مرورهای دامنه‌ای و مطالعات اخیر در مورد داوران بر استرس، فشار روان‌شناختی و تأثیر آن‌ها بر قصد کناره‌گیری از داوری تأکید می‌کنند (۱۰).

در همین حال، تحقیقات در مربیگری ورزشی اغلب بر اخلاق حرفه‌ای، مسئولیت‌های رفتاری و تأثیر مربی بر جو اخلاقی و هنجاری ورزشکاران تأکید کرده است—به‌ویژه در آثاری مانند پیشرفت‌های حرفه‌ای در مربیگری ورزشی، که شامل فصل‌های اختصاصی در مورد عملکرد اخلاقی مربیگری، رفتار اخلاقی در ورزش و حمایت از ورزشکاران است (۱۱، ۱۲). در مقابل، تحقیقات شخصیت‌محور در شطرنج تقریباً منحصراً بر بازیکنان متمرکز شده است و نشان می‌دهد که اجراکنندگان نخبه پروفایل‌های روان‌شناختی متمایزی دارند؛ با این حال هیچ مطالعه مقایسه‌ای مربیان و داوران را در چارچوب پنج‌عاملی بررسی نکرده است (۱۳، ۱۴). این شکاف به‌ویژه در کشورهایی مانند ایران قابل توجه است، جایی که شطرنج به‌طور قابل توجهی رشد کرده است، اما تحلیل نظام‌مند ویژگی‌های شخصیتی بازیکنان شطرنج، توجه محدودی به سایر نقش‌های حرفه‌ای کلیدی در محیط شطرنج، به‌ویژه مربیان و داوران، شده است. هر دو گروه تحت شرایط شناختی چالش‌برانگیز و فشار روان‌شناختی فعالیت می‌کنند؛ با این حال، ماهیت مسئولیت‌ها، تقاضاهای تصمیم‌گیری و تعاملات آن‌ها در محیط‌های رقابتی تفاوت اساسی دارد. در حالی که تحقیقات شخصیتی در

شطرنج عمدتاً بر بازیکنان متمرکز شده است، شواهد نشان می‌دهد که تقاضاهای روان‌شناختی خاص نقش ممکن است با پروفایل‌های شخصیتی متمایز در محیط‌های ورزشی نخبه مرتبط باشد (۵، ۱۳، ۱۴). درک این تفاوت‌های بالقوه برای پیشبرد تحقیقات روان‌شناسی ورزشی در ورزش‌های شناختی مانند شطرنج ضروری است (۳، ۱۵).

از منظر عملی، مقایسه ویژگی‌های شخصیتی مربیان و داوران شطرنج می‌تواند بینش‌های ارزشمندی برای توسعه حرفه‌ای، تخصیص نقش و برنامه‌های حمایت روان‌شناختی ارائه دهد. مربیان عمدتاً مسئول آموزش، راهنمایی و توسعه بلندمدت ورزشکار هستند، در حالی که داوران ملزم به حفظ انصاف، تنظیم رقابت و تصمیم‌گیری سریع تحت فشار هستند. تحقیقات قبلی در داوران ورزشی اهمیت تنظیم هیجانی، تحمل استرس و تصمیم‌گیری تحت فشار را به عنوان ویژگی‌های روان‌شناختی اصلی داوران برجسته می‌کند (۱۷، ۱۸). این تفاوت‌های عملکردی نشان می‌دهد که ویژگی‌های شخصیتی خاص—به‌ویژه ثبات هیجانی—ممکن است نقش متمایزکننده بین مربیان و داوران ایفا کند.

بنابراین، مطالعه حاضر به شکاف مهمی در ادبیات می‌پردازد و ویژگی‌های شخصیتی مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران را بر اساس مدل پنج‌عاملی به‌طور نظام‌مند مقایسه می‌کند. این مدل به‌طور گسترده به عنوان چارچوبی قوی برای بررسی ویژگی‌های روان‌شناختی پایدار مرتبط با عملکرد، مدیریت استرس و عملکرد حرفه‌ای در محیط‌های ورزشی اعتبارسنجی شده است (۱، ۵). با روشن‌سازی شباهت‌ها و تفاوت‌های بین این دو گروه حرفه‌ای، این تحقیق به درک دقیق‌تری از ویژگی‌های روان‌شناختی خاص نقش در محیط‌های نخبه شطرنج کمک می‌کند.

بر این اساس، مطالعه حاضر با هدف تحلیل و مقایسه ویژگی‌های شخصیتی مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران بر اساس مدل پنج‌عاملی، به منظور پرداختن به این شکاف تحقیقاتی و ارائه بنیاد علمی برای توسعه حرفه‌ای، مداخلات روان‌شناختی، آموزش پیشرفته و انتخاب منابع انسانی مبتنی بر شواهد در جامعه شطرنج انجام شده است.

روش پژوهش

طرح پژوهش

این مطالعه با هدف ارائه تحلیل مقایسه‌ای ویژگی‌های شخصیتی مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران بر اساس مدل پنج‌عاملی شخصیت انجام شد. از نظر هدف، مطالعه در حوزه تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد و از نظر روش‌شناسی به صورت پیمایشی—توصیفی—مقایسه‌ای طراحی شده است.

شرکت‌کننده‌ها

جامعه آماری شامل تمام مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران در سال ۱۴۰۳ بود. وضعیت نخبگی بر اساس دسته‌بندی‌های گواهی‌نامه فدراسیون شطرنج جمهوری اسلامی ایران، شامل عناوین ملی و بین‌المللی تعیین شد.

نمونه و روش نمونه‌گیری

نمونه شامل ۱۳۳ متخصص نخبه شطرنج بود که از طریق نمونه‌گیری در دسترس و هدفمند انتخاب شدند. نمونه شامل ۳۸ مربی (سطوح استاد بزرگ، استاد بین‌المللی، مربی فیده و مربی ملی) و ۹۵ داور (سطوح داور بین‌المللی، داور فیده و داور ملی) بود. نمونه مطالعه با همکاری فدراسیون شطرنج ایران شناسایی شد و شامل مربیان و داوران نخبه شطرنج بود که به‌طور رسمی در فدراسیون ثبت‌نام کرده بودند، برخی ساکن ایران و برخی خارج از کشور. داده‌ها از طریق پرسشنامه آنلاین توزیع شده بین همه شرکت‌کنندگان واجد شرایط جمع‌آوری شد. قبل از تکمیل پرسشنامه اصلی، شرکت‌کنندگان به سؤالات غربالگری خودگزارشی مختصر در مورد وجود اختلالات روان‌شناختی شدید یا نقص‌های شناختی پاسخ دادند. فقط افرادی که هیچ‌یک از این شرایط را گزارش نکردند به نظرسنجی اصلی ادامه دادند. هیچ ابزار تشخیصی بالینی استاندارد استفاده نشد؛ بنابراین، ورود و خروج بر اساس خودگزارشی تعیین شد که باید به عنوان محدودیت روش شناختی مطالعه در نظر گرفته شود.

ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها: دو ابزار استاندارد برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد:

۱. پرسشنامه جمعیت‌شناختی: ثبت نقش شرکت‌کنندگان، رتبه رسمی، استان فعالیت، سن و جنسیت.
۲. پرسشنامه ۵۰ گویه‌ای پنج‌عاملی شخصیت گلدبرگ (۱۹۹۹): یک ابزار مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای که برون‌گرایی (E)، توافق‌پذیری (A)، وظیفه‌شناسی (C)، ثبات هیجانی (ES) و گشودگی به تجربه (O) را با ده گویه در هر بُعد اندازه‌گیری می‌کند. گویه‌های

معکوس بر اساس دستورالعمل‌های اصلی کدگذاری شدند. روایی و پایایی در مطالعات فارسی قبلی تأیید شد، با ضرایب آلفای کرونباخ از ۰/۷۷ تا ۰/۸۸ که نشان‌دهنده همسانی درونی قابل قبول است.

روش اجرا: برای انجام مطالعه، نامه همکاری رسمی توسط دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت حیدریه به فدراسیون ملی و ۳۲ کمیته استانی شطرنج صادر شد. پس از دریافت فهرست مربیان و داوران نخبه، پرسشنامه‌ها به صورت الکترونیکی از طریق پلتفرم اول‌فرم و اپلیکیشن‌های پیام‌رسان ملی توزیع شد. جمع‌آوری داده‌ها کاملاً آنلاین انجام شد.

تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها از یک رویه ساختاریافته و گام‌به‌گام پیروی کرد. ابتدا آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع هر متغیر شخصیتی استفاده شد. آزمون لوین برای بررسی همگنی واریانس‌ها بین دو گروه به کار رفت. برای متغیرهایی که هر دو فرض (توزیع نرمال و همگنی واریانس) را برآورده می‌کردند، مقایسه گروه‌ها با استفاده از تحلیل واریانس پارامتریک یک‌طرفه انجام شد. برای متغیرهایی که نرمال بودن یا همگنی واریانس را نقض می‌کردند، آزمون ناپارامتریک کروسکال-والیس برای مقایسه تفاوت‌های رتبه‌ای بین گروه‌ها استفاده شد. تمام آزمون‌های آماری در SPSS نسخه ۲۶ انجام شد و فرضیه‌ها در سطح معناداری ۰/۰۵ ارزیابی شدند.

یافته‌ها

اندازه نمونه مربیان و داوران بر اساس ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و حرفه‌ای آن‌ها در زیر ارائه شده است. جدول ۱ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و حرفه‌ای نمونه مطالعه را بر اساس گروه (مربیان و داوران شطرنج)، جنسیت، رتبه، عنوان رسمی و رده سنی نشان می‌دهد.

جدول ۱. اندازه نمونه مربیان و داوران بر اساس جنسیت، رتبه، عنوان رسمی و رده‌های سنی

گروه (نفر)	جنسیت	رتبه	عنوان رسمی	رده سنی
مربیان (۴۳)	زن (۵)	$1500 \leq (3) / 1501 \geq (2)$	استاد بزرگ/استاد بین‌المللی (۱)؛ فیده (۳)؛ ملی (۱)	$30 \leq (1) / 31-50 (4) / 51-70 (0)$
	مرد (۳۸)	$1500 \leq (10) / 1501 \geq (28)$	استاد بزرگ/استاد بین‌المللی (۱۵)؛ فیده (۱۳)؛ ملی (۱۰)	$30 \leq (5) / 31-50 (25) / 51-70 (8)$
داوران (۹۰)	زن (۲۸)	$1500 \leq (28) / 1501 \geq (0)$	استاد بین‌المللی (۶)؛ فیده (۱۰)؛ ملی (۱۲)	$30 \leq (1) / 31-50 (23) / 51-70 (4)$
	مرد (۶۲)	$1500 \leq (57) / 1501 \geq (5)$	استاد بین‌المللی (۲۵)؛ فیده (۱۷)؛ ملی (۲۰)	$30 \leq (6) / 31-50 (40) / 51-70 (16)$
مجموع (۱۳۳)	زن (۳۳)	$1500 \leq (31) / 1501 \geq (2)$	استاد بزرگ/استاد بین‌المللی (۷)؛ فیده (۱۳)؛ ملی (۱۳)	$30 \leq (2) / 31-50 (27) / 51-70 (4)$
	مرد (۱۰۰)	$1500 \leq (67) / 1501 \geq (33)$	استاد بزرگ/استاد بین‌المللی (۴۰)؛ فیده (۳۰)؛ ملی (۳۰)	$30 \leq (11) / 31-50 (65) / 51-70 (24)$

همان‌طور که در جدول ۱ نشان داده شده است، نمونه مطالعه شامل ۱۳۳ متخصص نخبه شطرنج، شامل ۴۳ مربی و ۹۰ داور بود. در هر دو گروه، مردان بیشتر از زنان بودند. به‌طور خاص، اکثریت مربیان مرد بودند (۳۸ شرکت‌کننده) و الگوی مشابهی در میان داوران با ۶۲ شرکت‌کننده مرد مشاهده شد. با توجه به رتبه، بیشتر مربیان رتبه ۱۵۰۱ یا بالاتر داشتند، در حالی که اکثریت داوران رتبه ۱۵۰۰ یا کمتر داشتند. این تفاوت ممکن است منعکس‌کننده نقش‌های حرفه‌ای متمایز و الزامات عملکردی مرتبط با مربیگری در مقایسه با داوری در شطرنج باشد. از نظر عناوین رسمی، مربیان عمدتاً در سطوح استاد بزرگ/استاد بین‌المللی، فیده و ملی توزیع شده بودند، در حالی که داوران در سطوح داور بین‌المللی، داور فیده و داور ملی نمایندگی می‌شدند. از نظر سن، بالاترین فراوانی در هر دو گروه در رده سنی ۳۱-۵۰ سال مشاهده شد که نشان‌دهنده مشارکت حرفه‌ای فعال در مراحل میانی شغلی برای هر دو نقش مربیگری و داوری است.

آزمون کولموگروف-اسمیرنوف نشان داد که داده‌های مربوط به ویژگی شخصیتی برون‌گرایی در میان مربیان و داوران نخبه شطرنج به‌طور نرمال توزیع شده‌اند و آزمون لوین همگنی واریانس‌ها را بین دو گروه تأیید کرد. با برآورده شدن این مفروضات، از تحلیل واریانس یک‌طرفه پارامتریک برای مقایسه بین گروهی استفاده شد. نتایج کولموگروف-اسمیرنوف همچنین نشان داد که سطوح معناداری برای ویژگی‌های شخصیتی توافقی‌پذیری، وظیفه‌شناسی، ثبات هیجانی و گشودگی به تجربه کمتر از ۰/۰۵ بود که نشان می‌دهد توزیع آن‌ها نرمال نیست. بنابراین، آزمون

ناپارامتریک کروسکال-والیس برای مقایسه گروه‌ها در این متغیرها استفاده شد. جدول ۲ نتایج تحلیل واریانس یک‌طرفه (ANOVA) را برای مقایسه ویژگی شخصیتی برون‌گرایی بین مربیان و داوران نخبه شطرنج ارائه می‌دهد.

جدول ۲. نتایج ANOVA یک‌طرفه برای ویژگی شخصیتی برون‌گرایی در مربیان و داوران

گروه	دامنه نمره	M ± SD	F	P-value
مربیان (۴۳)	۴۲-۲۵	۳/۹۳ ± ۳۱/۲۰	۰/۰۵۷	۰/۸۱۲
داوران (۹۰)	۳۹-۲۴	۳/۲۵ ± ۳۱/۰۵		

همان‌طور که در جدول ۲ نشان داده شده است ANOVA یک‌طرفه هیچ تفاوت معناداری در نمرات برون‌گرایی بین مربیان و داوران شطرنج نشان نداد ($p = 0/812, F = 0/057$). میانگین نمرات برون‌گرایی برای مربیان ($M = 31/20, SD = 3/93$) و داوران ($M = 31/05, SD = 3/25$) مشابه بود. این یافته‌ها نشان می‌دهد که برون‌گرایی به‌طور معناداری بین دو نقش حرفه‌ای در محیط‌های نخبه شطرنج تمایز ایجاد نمی‌کند. علاوه بر این، اندازه اثر ناچیز بود ($\eta^2 \approx 0/001$) که نشان می‌دهد تفاوت مشاهده‌شده نه تنها از نظر آماری غیرمعنادار است بلکه فاقد اهمیت عملی نیز می‌باشد.

جدول ۳ نتایج آزمون ناپارامتریک کروسکال-والیس را برای مقایسه چهار ویژگی شخصیتی—توافق‌پذیری، وظیفه‌شناسی، ثبات هیجانی و گشودگی به تجربه—بین مربیان و داوران نخبه شطرنج ارائه می‌دهد.

جدول ۳. نتایج آزمون کروسکال-والیس برای توافق‌پذیری، وظیفه‌شناسی، ثبات هیجانی و گشودگی به تجربه در مربیان و داوران

ویژگی شخصیتی	گروه	دامنه نمره	M ± SD	میانگین رتبه	K ²	P-value
توافق‌پذیری	مربیان (۴۳)	۴۰-۲۸	۳۲/۲۷ ± ۲/۸۳	۶۳/۱۴	۰/۶۴۷	۰/۴۲۱
	داوران (۹۰)	۳۹-۲۵	۳۲/۶۲ ± ۲/۶۷	۶۸/۸۴		
وظیفه‌شناسی	مربیان (۴۳)	۴۱-۲۴	۳۱/۷۶ ± ۳/۹۵	۵۸/۰۶	۳/۴۶۱	۰/۰۶۳
	داوران (۹۰)	۴۰-۲۷	۳۳/۰۲ ± ۲/۵۱	۷۱/۳۷		
ثبات هیجانی	مربیان (۴۳)	۳۸-۱۶	۲۶/۲۵ ± ۵/۱۰	۵۶/۸۰	۴/۶۴۶	۰/۰۳۵
	داوران (۹۰)	۴۳-۱۸	۲۸/۴۵ ± ۵/۸۱	۷۱/۸۷		
گشودگی به تجربه	مربیان (۴۳)	۴۱-۲۷	۳۴/۰۹ ± ۲/۹۸	۷۴/۷۰	۲/۵۷۶	۰/۱۰۸
	داوران (۹۰)	۴۱-۲۸	۳۳/۲۸ ± ۲/۵۷	۶۳/۳۲		

همان‌طور که در جدول ۳ نشان داده شده است، آزمون کروسکال-والیس هیچ تفاوت معناداری بین مربیان و داوران شطرنج در توافق‌پذیری نشان نداد ($p = 0/421, K^2 = 0/647$). میانگین رتبه‌های دو گروه نسبتاً مشابه بود که نشان‌دهنده سطوح قابل مقایسه توافق‌پذیری است. اندازه اثر برای این مقایسه بسیار کوچک بود ($r \approx 0/07$) به‌طور مشابه، هیچ تفاوت آماری معناداری برای وظیفه‌شناسی بین مربیان و داوران مشاهده نشد ($p = 0/063, K^2 = 3/461$), اگرچه داوران میانگین رتبه بالاتری نسبت به مربیان نشان دادند. اندازه اثر مربوطه کوچک بود ($r \approx 0/16$) که نشان‌دهنده اهمیت عملی محدود است.

در مقابل، تفاوت آماری معناداری برای ثبات هیجانی یافت شد ($p = 0/035, K^2 = 4/646$). داوران میانگین رتبه بالاتری نسبت به مربیان نشان دادند که نشان‌دهنده ثبات هیجانی بیشتر در این گروه است. اندازه اثر برای این تفاوت کوچک اما معنادار بود ($r \approx 0/18$) که ممکن است منعکس‌کننده تقاضاهای روان‌شناختی خاص مرتبط با نقش‌های داوری در شطرنج نخبه باشد. در نهایت، هیچ تفاوت معناداری بین دو گروه در گشودگی به تجربه مشاهده نشد ($p = 0/108, K^2 = 2/576$). اگرچه مربیان میانگین رتبه کمی بالاتری نشان دادند، اندازه اثر کوچک بود ($r \approx 0/14$) که نشان می‌دهد این تفاوت از نظر عملی معنادار نیست.

به‌طور کلی، نتایج ارائه‌شده در جدول ۳ نشان می‌دهد که در میان ویژگی‌های شخصیتی بررسی‌شده، ثبات هیجانی تنها ویژگی است که به‌طور معناداری مربیان و داوران نخبه شطرنج را متمایز می‌کند، در حالی که ویژگی‌های باقی‌مانده الگوهای عمدتاً مشابهی را در هر دو گروه حرفه‌ای نشان می‌دهند.

بحث

از منظر نظری، شباهت‌های شخصیتی در مربیان و داوران نخبه شطرنج را می‌توان به عنوان تابعی از تقاضاهای شناختی مشترک درک کرد، در حالی که تفاوت‌های خاص نقش عمدتاً در ویژگی‌های مرتبط با تنظیم استرس و تصمیم‌گیری تحت فشار انتظار می‌رود. هدف اصلی این مطالعه انجام تحلیل مقایسه‌ای ویژگی‌های شخصیتی مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران بر اساس مدل پنج‌عاملی بود. یافته‌ها هیچ تفاوت معناداری بین دو گروه در برون‌گرایی، توافق‌پذیری، وظیفه‌شناسی یا گشودگی به تجربه نشان نداد، در حالی که داوران ثبات هیجانی به‌طور معناداری بالاتری نشان دادند. این یافته‌ها را می‌توان در چارچوب ادبیات معاصر روان‌شناسی ورزشی، به‌ویژه تحقیقات در مورد ورزش‌های شناختی و نقش‌های تصمیم‌گیری تفسیر کرد.

عدم وجود تفاوت گروهی در برون‌گرایی نشان می‌دهد که این ویژگی—معمولاً مرتبط با جامعه‌پذیری، قاطعیت و بیان هیجانی—نقش مرکزی در تمایز عملکردهای حرفه‌ای در شطرنج ایفا نمی‌کند. عملکرد شطرنج و نقش‌های حرفه‌ای مرتبط به‌شدت بر توجه پایدار، پردازش تحلیلی عمیق، حافظه کاری و کنترل اجرایی متکی است تا بر تحریک بین‌فردی یا تعامل اجتماعی پرانرژی (۳). تحقیقات قبلی به‌طور مداوم نشان داده است که متخصصان شطرنج تمایل دارند پروفایل‌های شخصیتی درون‌گراتر و شناختی‌تر در مقایسه با ورزشکاران در ورزش‌های جسمانی غالب نشان دهند (۱۳، ۱۴). از منظر روان‌شناسی شناختی، دایموند تأکید کرد که برون‌گرایی قدرت تبیینی محدودی در حوزه‌هایی دارد که عمدتاً توسط کارکردهای اجرایی اداره می‌شوند (۱۵). بر این اساس، شباهت مشاهده‌شده بین مربیان و داوران در برون‌گرایی منعکس‌کننده تقاضاهای شناختی مشترک تحمیل‌شده توسط شطرنج به عنوان یک ورزش ذهنی سطح بالا است.

با توجه به توافق‌پذیری، عدم تفاوت معنادار بین مربیان و داوران ممکن است با ساختار قاعده‌محور و هنجاری شطرنج توضیح داده شود. هر دو نقش در چارچوب‌های نظارتی سختگیرانه‌ای فعالیت می‌کنند که مستلزم حرفه‌ای‌گری، بی‌طرفی و پایبندی به قوانین رسمی است. در چنین محیط‌هایی، توافق‌پذیری ممکن است بیشتر توسط تقاضاهای موقعیتی تا تفاوت‌های سرشتی شکل بگیرد (۱۶). مهم‌تر از آن، تحقیقات در روان‌شناسی داوری نشان می‌دهد که ویژگی‌های مرتبط با تنظیم هیجانی و مدیریت استرس پیش‌بینی‌کننده‌های حیاتی‌تری برای عملکرد داور هستند تا گرمی بین‌فردی یا همکاری (۱۷). علاوه بر این، یافته‌های حاضر با مدل پیشنهادی گیلن و فلتز (۱۷) همسو است که ثبات هیجانی—نه توافق‌پذیری—را به عنوان پیش‌بینی‌کننده اصلی روان‌شناختی عملکرد داور شناسایی می‌کند. شواهد حمایتی از لیس و لاوتنباخ (۲۰۲۰) نیز برجسته می‌کند که در زمینه‌های داوری، کنترل هیجانی و تحمل استرس بر تأثیر توافق‌پذیری غلبه می‌کنند (۱۸). به‌طور کلی، توافق بین نتایج ما و ادبیات قبلی نشان‌دهنده عدم ناسازگاری نظری در الگوی مشاهده‌شده است. بنابراین، شباهت مشاهده‌شده در توافق‌پذیری از نظر نظری با مدل‌هایی که بر تقاضاهای عملکردی به جای رابطه‌ای در زمینه‌های داوری تأکید می‌کنند، سازگار است.

یافته‌های مربوط به وظیفه‌شناسی بیشتر از همگرایی پروفایل‌های شخصیتی در نقش‌های حرفه‌ای در ورزش‌های شناختی حمایت می‌کند. اگرچه مربیان نمرات میانگین کمی بالاتری نشان دادند، این تفاوت به معناداری آماری نرسید. در مقابل ورزش‌های جسمانی فشرده—که در آن وظیفه‌شناسی به‌شدت برنامه‌ریزی، سازماندهی و مدیریت تمرین را پیش‌بینی می‌کند—مربوگی شطرنج عمدتاً شامل ساختاردهی شناختی، آموزش استراتژیک و راهنمایی تحلیلی است (۵، ۱۹). مک‌نامارا و کالینز به‌طور مشابه استدلال کردند که در حوزه‌های عملکردی تحت سلطه ذهنی، وظیفه‌شناسی نقش کم‌تمایزکننده‌تری در عملکردهای حرفه‌ای ایفا می‌کند (۲۰). در نتیجه، عدم وجود تفاوت‌های معنادار در وظیفه‌شناسی با ماهیت شناختی و اطلاعاتی تخصص مرتبط با شطرنج همسو است.

عدم تفاوت در گشودگی به تجربه را می‌توان از طریق ویژگی‌های ذاتی شطرنج نیز درک کرد. مشارکت سطح بالا در شطرنج مستلزم کنجکاوی، تفکر انتزاعی، تشخیص الگو و تحمل پیچیدگی است—کیفیت‌هایی که نزدیک به گشودگی هستند. مطالعات تجربی سطوح نسبتاً همگنی از گشودگی را در میان متخصصان شطرنج، صرف‌نظر از نقش‌های حرفه‌ای خاص، نشان داده‌اند (۱۳، ۲۱). بنابراین، گشودگی به نظر می‌رسد یک پیش‌نیاز روان‌شناختی مشترک برای عملکرد مؤثر در محیط‌های نخبه شطرنج باشد تا یک تمایزدهنده خاص نقش.

معنادارترین یافته نظری مطالعه حاضر مربوط به ثبات هیجانی است، با داوران که به‌طور معناداری بالاتر از مربیان نمره گرفتند. این نتیجه را می‌توان با تقاضاهای روان‌شناختی متمایز مرتبط با نقش‌های داوری توضیح داد. داوران شطرنج به‌طور مداوم در معرض فشار ارزیابی، محدودیت‌های زمانی، موقعیت‌های تعارض و نیاز به تصمیم‌گیری سریع اما بی‌طرفانه هستند. از منظر مکانیسم روان‌شناختی، ثبات هیجانی بالاتر از کنترل توجه پشتیبانی می‌کند، تداخل شناختی ناشی از اضطراب را کاهش می‌دهد و دقت تصمیم‌گیری را تحت استرس ارزیابی حفظ می‌کند. مرور نظام‌مند

اخیر توسط شیائولونگ به طور مشابه برجسته می‌کند که داوران موفق در ورزش‌های مختلف ثبات هیجانی بیشتر، تنظیم قوی‌تر و مقاومت بالاتر در برابر استرس نشان می‌دهند (۲۲). ثبات هیجانی تنظیم هیجانی مؤثر را تسهیل می‌کند، حساسیت به اضطراب را کاهش می‌دهد و کنترل شناختی تحت استرس را پشتیبانی می‌کند—مکانیسم‌هایی که برای حفظ دقت قضاوت در زمینه‌های داوران اساسی هستند (۱۷، ۲۳). شواهد عصب‌شناختی بیشتر نشان می‌دهد که افراد با ثبات هیجانی بالاتر واکنش‌پذیری آمیگدال کاهش یافته و تنظیم پیش‌پیشانی افزایش یافته در طول وظایف هیجانی نشان می‌دهند و در نتیجه کیفیت تصمیم‌گیری را تحت فشار حفظ می‌کنند (۱۵، ۲۴).

در مجموع، این یافته‌ها نشان می‌دهد که در حالی که بیشتر ویژگی‌های شخصیتی در مربیان و داوران نخبه شطرنج به دلیل تقاضاهای شناختی مشترک مشترک هستند، ثبات هیجانی به طور منحصر به فرد داوران را به عنوان تابعی از نقش پر فشار و حیاتی تصمیم‌گیری آن‌ها متمایز می‌کند. این امر اهمیت ظرفیت‌های تنظیم هیجانی در داوران را برجسته می‌کند و نیاز به برنامه‌های حمایت روان‌شناختی و آموزش متناسب با تقاضاهای خاص داوران شطرنج را مورد تأکید قرار می‌دهد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که ثبات هیجانی ممکن است یک معیار روان‌شناختی کلیدی برای انتخاب داور، آموزش و برنامه‌های حمایت روان‌شناختی در شطرنج نخبه باشد.

محدودیت‌های اصلی این مطالعه شامل طراحی مقطعی آن است که استنتاج علی را محدود می‌کند و اتکا به معیارهای خودگزارشی که ممکن است سوگیری پاسخ را معرفی کند. علاوه بر این، تمرکز بر مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران ممکن است تعمیم‌پذیری را محدود کند. تحقیقات آینده با استفاده از طراحی‌های طولی و رویکردهای چندروشی برای بررسی بیشتر ویژگی‌های شخصیتی در زمینه‌های نخبه شطرنج توصیه می‌شود.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که مربیان و داوران نخبه شطرنج ایران در بیشتر ویژگی‌های شخصیتی، از جمله برون‌گرایی، توافق‌پذیری، وظیفه‌شناسی و گشودگی به تجربه، تفاوت معناداری ندارند. این الگو نشان می‌دهد که این ویژگی‌ها عمدتاً توسط تقاضاهای شناختی مشترک نقش‌های نخبه شطرنج شکل گرفته‌اند، که به شدت بر توجه پایدار، پردازش تحلیلی، کنترل اجرایی و تصمیم‌گیری شناختی متکی هستند. بر این اساس، شباهت‌های شخصیتی در این نقش‌های حرفه‌ای به نظر می‌رسد ماهیت ذهنی شطرنج را به عنوان یک ورزش شناختی سطح بالا منعکس می‌کند. در مقابل، ثبات هیجانی به عنوان تنها ویژگی شخصیتی ظاهر شد که به طور معناداری دو گروه را متمایز کرد، با داوران که سطوح بالاتری نسبت به مربیان نشان دادند. این یافته تقاضاهای روان‌شناختی متمایز داوران شطرنج را برجسته می‌کند، نقشی که با فشار ارزیابی مداوم، محدودیت‌های زمانی، مدیریت تعارض و نیاز به تصمیم‌گیری سریع اما بی‌طرفانه مشخص می‌شود. ثبات هیجانی بالاتر احتمالاً از تنظیم هیجانی مؤثر، مقاومت در برابر استرس و حفظ دقت قضاوت تحت فشار پشتیبانی می‌کند. بنابراین، ثبات هیجانی ممکن است به عنوان یک ویژگی روان‌شناختی کلیدی خاص نقش در داوران نخبه شطرنج و عاملی مرتبط برای انتخاب داور، آموزش و برنامه‌های حمایت روان‌شناختی در نظر گرفته شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمام ملاحظات اخلاقی مطابق با دستورالعمل‌های کمیته اخلاق و معاونت پژوهشی و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت حیدریه رعایت شد. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد در روان‌شناسی ورزشی است که توسط کمیته تخصصی گروه علوم ورزشی و تربیت بدنی تحت کد رهگیری ۱۶۲۸۷۵۴۳۸ تصویب شده است.

مشارکت نویسندگان

هر دو نویسنده به طور مساوی در تهیه این مقاله مشارکت داشتند.

حامی مالی

این مطالعه هیچ حمایت مالی دریافت نکرد.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ تضاد منافی در مورد مطالعه حاضر وجود ندارد.

سپاسگزاری

ما صمیمانه از تمام مربیان و داوران نخبه شطرنج که در این مطالعه شرکت کردند، از جمله استادان بزرگ، استادان بین‌المللی، مربیان دارای گواهی فیده و داوران بین‌المللی، فیده و ملی، تشکر می‌کنیم. ما به‌ویژه از شرکت‌کنندگانی که در خارج از کشور زندگی می‌کنند و همکاری‌شان — علی‌رغم فاصله و تعهدات حرفه‌ای — به‌طور قابل توجهی از تکمیل این تحقیق حمایت کرد، سپاسگزاریم.

منابع

- باقری، سارا، عبدالهی دهکردی، امیر محمد، خداداد کاشی، شعله، و دانا، امیر. (۱۴۰۳). روابط ساختاری رفتارهای مربیگری، عزت نفس و ویژگی‌های شخصیتی با خودگویی ورزشکاران جوان نخبه. *روانشناسی ورزشی*. ۱۶(۲)۱۵۲-۱۷۱. <https://doi.org/10.48308/mbasp.2023.230072.1183>
- کلانتری، شاهین، نمازی زاده، مهدی، فتحی رضایی، زهرا، بادامی، رخساره. (۱۴۰۴). بررسی رابطه مثلث تاریک شخصیت با انعطاف پذیری شناختی با نقش تعدیل‌گری تخصص ورزشکاری در مردان. *مطالعات عملکردی در روانشناسی ورزشی*. ۲(۴)۱۶-۴۲. <https://doi.org/10.22091/frs.2025.13350.1077>
- غایب زاده، شهروز، محرم زاده، مهرداد، و ذوقی، مریم. (۱۴۰۴). تأثیر تحریک فراجمعه‌ای با جریان مستقیم بر تصمیم‌گیری ریسک‌پذیر دانش‌آموزان شطرنج باز براساس ویژگی‌های شخصیتی درونگرا و برونگرا. *مطالعات روان‌شناسی ورزشی*. ۱۴(۵۳)۴۳-۵۹. <https://doi.org/10.22089/spsyj.2025.17731.2546>

References

- McCrae RR, Costa PT. Empirical and Theoretical Status of the Five-Factor Model of Personality Traits. The SAGE Handbook of Personality Theory and Assessment: Volume 1 — Personality Theories and Models [Internet]. 2008;273–94. Available from: <http://dx.doi.org/10.4135/9781849200462.n13>
- Cervone D, Beck ED. Theoretical and Methodological Issues in Personality Research. The Wiley Encyclopedia of Personality and Individual Differences [Internet]. 2020 Sep 18;1–11. Available from: <http://dx.doi.org/10.1002/9781119547167.ch71>
- Gobet F, Charness N. Expertise in Chess. The Cambridge Handbook of Expertise and Expert Performance [Internet]. 2006 Jun 26;523–38. Available from: <http://dx.doi.org/10.1017/cbo9780511816796.030>
- Sala G, Gobet F. Do the benefits of chess instruction transfer to academic and cognitive skills? A meta-analysis. Educational Research Review [Internet]. 2016 May;18:46–57. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.edurev.2016.02.002>
- Allen MS, Laborde S. The Role of Personality in Sport and Physical Activity. Current Directions in Psychological Science [Internet]. 2014 Dec;23(6):460–5. Available from: <http://dx.doi.org/10.1177/0963721414550705>
- Bozkurt O, Eken Ö. The Role of Personality Traits and Gender in Sports Coaching Preferences. Spor Bilimleri Dergisi [Internet]. 2025 Jun 30;36(2):119–31. Available from: <http://dx.doi.org/10.17644/sbd.1653877>
- Wade G, Greenfield R. The Intramural Sports Officiating Dilemma: Is Self-Officiating a Viable Solution? Recreational Sports Journal [Internet]. 1991 May;15(3):45–56. Available from: <http://dx.doi.org/10.1123/nirsa.15.3.45>
- Davies D, Armstrong M. Psychological Factors and Performance in Competitive Sport. Psychological Factors In Competitive Sport [Internet]. 2021 Dec 24;130–51. Available from: <http://dx.doi.org/10.4324/9781315863665-8>
- Mojtahedi D, Webb T, Leadley CB, Jones M. Match officials and abuse: a systematic review. European Sport Management Quarterly [Internet]. 2022 Jul 16;24(1):199–221. Available from: <http://dx.doi.org/10.1080/16184742.2022.2099441>
- Carter TB, Gorczynski P, Coady CJ, Cunningham IJ, Mascarenhas DRD, Grant M, et al. Implementing a scoping review to explore sport officials' mental health. Frontiers in Sports and Active Living [Internet]. 2024 Jul 29;6. Available from: <http://dx.doi.org/10.3389/fspor.2024.1436149>
- Dieffenbach K, editor. Professional issues and ethics in sport coaching. Professional Advances in Sports Coaching [Internet]. 2018 Dec 7;145–65. Available from: <http://dx.doi.org/10.4324/9781351210980-10>

12. Kavussanu M, Hodge K, editors. The coach's role on moral behaviour in sport. Professional Advances in Sports Coaching [Internet]. 2018 Dec 7;166–93. Available from: <http://dx.doi.org/10.4324/9781351210980-11>
13. Bilalić M, McLeod P, Gobet F. Personality profiles of young chess players. Personality and Individual Differences [Internet]. 2007 Apr;42(6):901–10. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2006.08.025>
14. Vollstädt-Klein S, Grimm O, Kirsch P, Bilalić M. Personality of elite male and female chess players and its relation to chess skill. Learning and Individual Differences [Internet]. 2010 Oct;20(5):517–21. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.lindif.2010.04.005>
15. Diamond A. Executive Functions. Annual Review of Psychology [Internet]. 2013 Jan 3;64(1):135–68. Available from: <http://dx.doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143750>
16. Schaubroeck JM, Hannah ST, Avolio BJ, Kozlowski SW, Lord RG, Treviño LK, et al. Peer Exemplary Behavior Measure [Internet]. PsycTESTS Dataset. American Psychological Association (APA); 2012. Available from: <http://dx.doi.org/10.1037/t38694-000>
17. Guillén F, Feltz DL. A Conceptual Model of Referee Efficacy. Frontiers in Psychology [Internet]. 2011;2. Available from: <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2011.00025>
18. Leis O, Lautenbach F. Psychological and physiological stress in non-competitive and competitive esports settings: A systematic review. Psychology of Sport and Exercise [Internet]. 2020 Nov;51:101738. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2020.101738>
19. Thelwell R, Dicks M, editors. Professional Advances in Sports Coaching. 2018 Dec 7; Available from: <http://dx.doi.org/10.4324/9781351210980>
20. MacNamara Á, Collins D. Profiling, Exploiting, and Countering Psychological Characteristics in Talent Identification and Development. The Sport Psychologist [Internet]. 2015 Mar;29(1):73–81. Available from: <http://dx.doi.org/10.1123/tsp.2014-0021>
21. Kaufman SB, Quilty LC, Grazioplene RG, Hirsh JB, Gray JR, Peterson JB, et al. Openness to Experience and Intellect Differentially Predict Creative Achievement in the Arts and Sciences. Journal of Personality [Internet]. 2015 Jan 28;84(2):248–58. Available from: <http://dx.doi.org/10.1111/jopy.12156>
22. Xiaolong L. Application of entertainment interactive robots based on deep learning in referee assistance mode in sports competitions. Entertainment Computing [Internet]. 2025 Jan;52:100790. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.entcom.2024.100790>
23. Spitz J, Wagemans J, Memmert D, Williams AM, Helsen WF. Video assistant referees (VAR): The impact of technology on decision making in association football referees. Journal of Sports Sciences [Internet]. 2020 Aug 14;39(2):147–53. Available from: <http://dx.doi.org/10.1080/02640414.2020.1809163>
24. Reichel M. An investigation of attentional control in anxiety: neural correlates of emotional face processing under varying cognitive load. Available from: <http://dx.doi.org/10.14264/782e5c1>